

PAUL BILBAO

Groundhog Day edo marmotaren eguna izeneko filma izugarri gustatu zitzaidan. Film horretan, pertsonaia nagusiak hamaika aldiz bizi zuen egun bera, harik eta bere jarre-ra aldatu arte. Hasieran kosta zitzaion ulertzea, baina azkenean ohartu zen denborak ez zuela aurrera egiten eta hogei-ta lau orduko bukle batean sartuta zegoela.

Jakin aldizkaritik urteko balantzea jorratzeko mezua igorri zidatenean antzeko sentsazioa izan nuen. Izan ere, badi-rudi duela pare bat hilabete egon nintzela *Jakin*-erako 2012ko bilana prestatzen. Ez da horrela. Hamabi hilabete oso igaro dira ariketa hori egin nuenetik.

Zalantza barik burutik pasatu zaidan lehen gauza denbo-raren abiadura izan da, zein azkar doan. Bestalde, 2013 ur-teak euskararen berreskurapen-prozesuari dagokionez zer eman duen kontuan hartuta, abiadura bizkortu behar du-gula ondorioztatu dut.

Euskara eta zentralitatea

2012an egoera kezka bizi genuela azpimarratu nuen, hain zuzen ere, politikarien agendetan euskararen gaia ez zegoelako behar bezala txertatuta. Izan ere, Euskal Herrian zabaldutako eszenatoki berrian ezer gutxi ari ziren jasotzen euskararen gutxienekoez. Are gehiago, euskalgintzak eran-tzukizunez jokatu eta jokatzen duelako, gure proposamena ere ekarri nuen aldizkari honetara.

Egia da 2013an ez dela inolako mugimendurik egon gai horri dagokionez, baina egia ere bada urte honetan euskara-

ren gaia agenda politikoen erdian kokatu beharra erakusten duten gertaerak izan ditugula.

Hizkuntzen arteko gatazketan botere-gatazkek daude eta, ondorioz, batzuek erabakitzen dute noiz, norekin eta nola erabil edo ikas dezakegun guk geure hizkuntza. Batzuek, boterea erabiliz, erabakitzen dute gure herriari nola deitu behar diogun jasotzen genuen euskararen normalizazio-prozesua burutzeko baldintza nahikorik ez genuela berresteko. Eta, 2012 urtearen hondarrean, Espainiako Gobernuak, beste behin, Damoklesen ezpata bere eskuetan dagoela erakutsi nahi izan zuen, eta Hezkuntza Kalitatea Hobetzeko Lege Organikoa-ren (LOMCE) lehen zirriborroa aurkeztu zuen.

Egia da Wertek aurkeztutako zirriborroak zenbait aldaketa izan dituela, baina horrek ere erakusten du boteredunaren benetako intentzio edo asmoa. Abenduan aurkeztutako lehen zirriborro hark, besteak beste, azken hamarkadotan gure herrian ikasle euskaldunak bermatu dituen hezkuntza eredia kanpoan utz zezakeen.

Hasierako zirriborro hori abian jarritz gero, gure hizkuntzaren berreskurapen-prozesuan inflexio-puntua gerta liteke; urteotan emandako hainbat aurrerapauso baliogabetuko lirateke, eta gure hizkuntzaren etorkizuna bera arriskuan jar lezake.

Hizkuntza baten berreskurapen-prozesuan, hezkuntza sistemaren ekarpena nahitaezkoa da. Egoera gutxiagotuan dagoen hizkuntzak hiru iturri ditu hiztun berriak jasotzeko: transmisioa, hezkuntza eta helduak. Aski ezaguna da azken hamarkadotan hezkuntza-sistemak euskararen berreskurapenari egin dion ekarpena, kuantitatiboa zein kualitatiboa, eta horrexegatik erabaki du Gobernuak horren kontra egitea, hain zuzen ere, iturri hori ixteko.

Kontseiluak duela urte batzuk aurkeztu zuen ikasle euskaldun eleaniztunak lortzeko zein eredu jarri beharko litzatekeen indarrean. Hor jasotzen da gure herria euskaldunez betetzeko, ezagutzaren unibertsalizaziora iristeko, hezkuntzatik zein ekarpen dugun beharrezko. Horrexegatik,

proposamen hori abian jartzeko unea iritsi dela pentsatzen dugu.

Horrexegatik, oraingoak ez du izan behar Wertek ezarri nahi duen erreformari modu lausoan erantzuteko garaia; aitzitik, euskal erakundeek, alderdiek, sindikatuek eta euskalgintzak elkarrekin lan egin eta euskaldun eleaniztunak sortuko dituen eredu orokortua abian jartzeko garaia izan beharko luke.

Datuak datu

Gure hizkuntzaren egoeraren termometro diren Inkesta Soziolingustikoa eta Kale Erabilerak ere datu berriak jarri dituzte mahai gainean, eta biziki interesgarriak izan dira bertan jasotako ondorioak.

Artikulu honetan biei ezin errepara diezaiekedanez, kale erabileraren datu interesgarriak baloratu nahiko nituzke. Seigarren kale-neurketaren ondorioek ere etorkizunerako hizkuntza-politikak definitzeko gakoak eskaini zituzten. Hamar urtetik hona kale-erabilera bere horretan zegoela ondorioztatzen zuen, alegia, trabatua. Horrek zer nolako aldaketak eman beharko liratekeen aurreikusteko elementuak agertzen zituen; izan ere, egungo baldintza soziolinguistikoekin euskararen erabilerak goia jo du, eta hobekuntza-tarterik ez da egongo hitzunen kopuruak nabarmen gora egingen ez badu, eta hitzun berriei euskarazko harremanetan txertatzeko aukerarik eskaintzen ez bazaie. Izan ere, erabilerak ezin dezake gora egin elebidunen masa soziala eta euskararen erabilera ahalbidetzen duten sareen zein guneen kopurua handitzen ez bada.

Horrekin batera, azpimarratzekoa da euskaldunen inguruan ateratako ondorioa: euskaldunen zenbatekoa kontuan hartuta, erabilera datuak estatistikoki espero zitezkeenak baino hobeak dira; euskaldunok fidelak gara. Eta zinez eskertzen dut halako ondoriorik irakurri ahal izatea. Azken urteotan erabilerari egotzi izan diote hainbat agintarik hiz-

kuntzaren berreskurapen prozesuak aurrera joan ez izana. Arinkeriaz jokatzea iruditzen zait, eta ezin leporatu une oro euskaldunari gure hizkuntzaren egoeraren erantzukizun osoa, ez horixe. Hizkuntza baten berreskurapenean pertsonak euskaldundu behar dira, baina bai eta espazioak ere. Pertsona euskaldunok aukera errealak izan behar ditugu geure hizkuntza erabili ahal izateko. Kale-neurketak euskaldunok fidelak garela agertzen du; hortaz, ez dezagun euskaraz bizi nahi duen herritarraren motxilan harri gehiago sartu.

Azkenik, aipatzekoak dira 2013 urtean esku artean izan dugun beste azterketa garrantzitsu baten ondorioak, Arrue ikerketak emandakoak, hain zuzen ere. Egia esan, ikerketaren ondorioek ez digute harridura handirik eragin. Hau da, intuizioz-edo aurreikusten genituen zantzuak berretsi ditu ikerketak. Halere, horrekin ez dugu esan nahi ondorioetan iraulketa gertatu behar ez denik. Aitzitik, Arrue ikerketak eskaintzen digun informazioa baliatu behar dugu euskareneren erabileran benetan eragingo badugu.

Egia da, bai, datu nagusien arabera aldea dagoela LHko eta DBHko ikasleen hizkuntza-ohituren artean, eta adinak aurrera egin ahala gaztelaniarako joera hartzen dutela ikasleek. Horrekin batera, gela barruko eta gela kanpoko hizkuntza-ohituren arteko aldea ere agerian uzten du ikerketak, eta, beraz, badakigu non dagoen abiapuntua.

Halere, emaitza orokorrek hori agertzen badute ere, etorkizunari begira interesgarriagoak iruditzen zaizkigu Arrue ikerketan aztertutako aldagaien arteko loturak. Euskara lehen hizkuntza gisa jaso dituztenen ohiturak, ikasleen hizkuntza-gaitasunaren eragina, eskolaz kanpoko jardueren garrantzia, komunikabide- edota kultura-kontsumoa, ingurune soziolinguistikoa... Datu horiek dira arreta handiz kontuan hartu beharrekoak, horiek lagunduko digutelako bide egokiari jarraitzen.

Jakin badakigu ezagutzak ez duela berez erabilera ekarriko, baina eragin egingo du. Arrue ikerketan ere hori age-

rian geratzen da, baina egia ere bada ezagutzarik gabe ez dagoela erabileraz hitz egiterik. Are gehiago, hizkuntza ez jakiteak ez dio hizkuntza-askatasuna ez dakienari bakarrik zapuzten, bai eta dakienari ere. Izan ere, elebakarraren diktadura ezartzen du; alegia, ez dakienak ezin du erabili eta ez du erabiltzen uzten.

Gazteen esparrua garrantzi bereziko esparrua dugu hizkuntzaren berreskurapen-prozesua bultzatzearen ikuspuntutik begiratuta. Alde batetik, etorkizuneko belaunaldia delako, etorkizuneko jendartea hezurmamitu eta gidatuko duena, alegia. Eta, bestetik, hainbat ikerketak erakusten dutelako gazte-garaian finkatzen eta izaten direla hizkuntza-erabilerak nagusiak; hots, nagusiki hizkuntza batean edo bestean bizitzeko erabakia gazte garaian hartzen dela.

Badakigu zein den egungo egoera, eta honez gero, hutsu-neak non dauden erakutsi digute datuek. Ekin diezaiogun, beraz, lanari. Kontseiluak, eta gure erakundea osatzen duten bazkideek, ikasle euskaldun eleaniztunak sortzeko eta euskararen erabileran urratsak emateko proposamen zehatzak adostu izan ditugu azken urteotan; ziur gaude, horiek erabiliz gero, hemendik eta hamar urtera Arrue II ikerketaren ondorioak argitaratzerakoan, bestelako balorazio bat egingo dugula.

Hauteskundeak eta boterea

Atsedeen-urtea izan dugu 2013a, ez baita inolako hauteskunderik izan. Halere, interesgarriagoa iruditzen zait hizkuntza-politiken balorazioa aurtengoa bezalako urte neutroetan egitea; izan ere, hauteskunde-urteak propagandarako baliatzen dira, askotan beteko ez diren asmoak aurkezteko.

Duela urte bat pozez hartu genuen Eusko Legebiltzarraren osaera berria. Osaera horrek hizkuntza-eskubideen bermean zein hizkuntzaren berreskurapen-prozesuan urrats ausarta egiteko aukerak emango zituela igurikatzen genuen. Boterea eta gehiengoak modu etikoan, baina ausartean, baliatuko zi-

rela uste genuen. Zenbatetan entzun behar izan diegu Nafarroako agintariei abian duten hizkuntza-politika glotozidak Nafarroako herritarren (boz-emaileen) babesa zuela, eta, beraz, herritarren nahiari erantzuten ziotela. Bitxia, oso, euskal hiztunon eskubideen aurka lan egiten duten horiek zein azkar eusten dioten horri, eta, aldiz, euskal hiztunen eskubideen alde egin beharko luketenei zenbat kostatzen zaien herritarrek eman dieten babesa gure alde egitea. Hartara, urtebete igarota, gai honetan ere *Groundhog Day* edo marmotaren egunean esnatu naizela iruditzen zait.

Dena den, berri onak ere izan ditugu. Alkatetza duten kolore guztietako alderdiek urrats biziki interesgarria egin dute Gipuzkoan. Hogeita hamasei udalek kontratazioetako baldintza agiritan hizkuntza-baldintza batzuk sartzea adostu zuten, Gipuzkoako Foru Aldundiak sustatzen duen Udalekin egitasmoaren baitan. Orduz geroztik, hemeretzi udalek eta mankomunitate batek hartu dute hori egiteko konpromisoa osoko bilkura edo Gobernu batzordean, baina askoz ere gehiago dira egunerokoan kontratazioetan hizkuntza irizpideak txertatu dituztenak. Konpromiso horietan, kanpo-kontratazioetan hizkuntza-baldintzak txertatzeko modua estandarizatu da. Horrenbestez, hizkuntza-baldintzak kontratu-mota guztietan ezarriko dira, eta, ondorioz, zerbitzu hizkuntza, hizkuntza-paisaia, administrazioarekiko edota herritarrekiko harremana... zein hizkuntzatan izango den arautuko da.

Urrats berri horrek azpimarratzeko hiru elementu ditu, gure ustez. Batetik, euskaraz bizi edota lan egin nahi duten herritar zein langileei begira, eskubide hori bermatzeko mekanismo biziki eragingarria izan daiteke; bestetik, horrelako erabakiek argi uzten dute boterea modu etikoan baliatuz urrats ausartak egin daitezkeela; eta, azkenik, Gipuzkoan alkatetza duten alderdi guztietako udalek onartu izanak euskararen aldeko aliantza ausartak posible direla erakusten du.

Tamalez, gertakari horrek izan du bere alde iluna; Espainiako Gobernuak EAEn duen ordezkariak erabaki horien

aurrean hortzak erakutsi eta bere esku dauden tresnak erabiltzen hasia da horiek baliogabetzeko.

Euskaraz saldu, erosi, lan egin, kontsumitu nahi dugulako

Bizitzaren zati handi bat lanean ematen dugu eta beste parte handi bat beste inoren lanaz baliatzen. Hortaz, garrantzi handia du alor sozioekonomikoak betetzen dituen milaka espazioetan euskarari lekua egiteak. Lan munduaren euskalduntzean urrats esanguratsuak ematea beharrezkoa dela, garaia iritsi dela eta posible dela pentsatzen dugu. Esan gabe doa, lan munduaren euskalduntzeak herritarron eguneroko bizitzan duen eragin luze-zabala. Bertan langile bezala igarotako orduengatik edota lan mundutik datozkigun zerbitzu eta produktuen kontsumitzaile izategatik, sakoneko eragina du lan munduak gu guztion eguneroko bizitza eta hizkuntza-jardunean.

Argi dugu euskalgintzak bere kabuz ezin duela lan mundua euskalduntzea lortu. Halere, gure ustez, helburu hori lorgarria da lan munduaren euskalduntzean zeresana duten eragile nagusien, enpresarien, langileen, kontsumitzaileen eta administrazioen laguntzarekin.

Finean, asko dira euskaraz bizi nahi duten herritarrak. Euskalgintzako bilgunea den Kontseiluak haiengan du jarrita arreta nagusia, eta, ondorioz, euskaraz lan egin, saldu, erosi, bizi nahi duten horiek urtetan jasandako oztopoak konponbidean jartzea da gure xedea.

Hori guztia jorratzeari begira, 2013 urtean lan munduko eragile nagusiekin ariketa bat egin du Kontseiluak; hain zuzen ere, lan munduaren euskalduntzean urrats eragingarriak egiteko beharrezkoa litzatekeen bidaia-orria zehaztu du. Jardun hori lan munduaren euskalduntzean urtetako eskarmentua duten gure bazkide Ahize-AEK, Artez, Iberba, Elhuyar eta Emun erakundeekin, bai eta Ziurtagiriaren Elkartarekin ere, egin dugu.

Jakin badakigu asko direla euskarari aldeketasuna agertzen dioten enpresak, eragileak eta abarrekoak, baina hori ez da nahikoa. Izan ere, euskararen normalizazioaren bidean beharrezkoa da urrats erabakigarriak egitea. Normalizazio prozesua konpartitua da, eta, ondorioz, eremu sozioekonomikoko eragile guztiek pauso bat harago egin behar dute euskaraz bizitzeko nahia (eta eskubidea) bermatuko bazaigu.

Gauzak horrela, udaberriaren hondarrean Kontseiluak eremu sozioekonomikoko eragile gehientsuenak bildu zituen lan mundua euskalduntzeko konferentzia batean, eta gune hori baliatu zen eremu sozioekonomikoan aurrera egiteko ibilbide orria zehazteko.

Luze jo lezake ibilbide-orri osoa hona ekartzea, baina interesgarria iruditzen zaigu zertzelada nagusiak azaltzea. Izan ere, lehen esan bezala, euskaraz saldu, erosi eta lan egiteko, eremu sozioekonomikoarekin lotutako eragile guztiei dago-kie engaiamendu berriak hartzea.

Horrela, Kontseiluak aurkeztutako ibilbide-orrian, enpresei, langileei, bezero-kontsumitzaileei, administrazioei eta euskalgintzari berari zer dagokien ondorioztatu zuen; ondorengo urteetan sektore horietako kide guztiekin plangintza zehaztuak prestatu beharko ditugu lan munduaren euskalduntzean benetako iraulketa emateko.

Eta, noski, euskalgintzak ere lan munduaren euskalduntze-prozesuan erantzukizunez jokatzeko konpromisoa hartua du. Horrela, eskua luzatu diegu gure ibilbide-orrian jasotzen diren korapilo nagusiei erantzuteko prestutasuna agertzen duten eragileei. Gure aldetik behar duten lankidetzak eta babesa izango dute. Bada garaia euskararen alde gauden guztiok bat egiteko eta lankidetzak zein konplizitateak lan-tresnak bihurtzeko.

Horiexek dira, beraz, 2013 urteak euskararen berreskurapen-prozesuan izandako zenbait gertakari. Egia da beste hainbaten inguruan idazterik ez dudala izan, esaterako, Frantziako Gobernuak ikastolei egindako mehatxuak, 2014rako instituzioek aurkeztu dituzten aurrekontuak... Akaso, horre-

tarako, *Jakin* aldizkariak zenbaki osoa utzi beharko liguke; baina egia ere bada Kontseiluak urtero aurkezten duen urtekarian jasotzen direla euskararen eta euskararen normalizazioaren inguruan gertatutako guztiak. Hartara, artikulu honetako irakurleak badu nora jo informazio gehiago behar izatera.

Eta amaiera hitzak hasierakoekin lotu nahiko nituzke. 2013an *Groundhog Day* edo marmotaren egunaren sentazioa izan dudala adierazi dut. Hortaz, espero dezagun hurrengo urtean artikulua egiteko eskaera jasotzean aurtengoa bezalako *Groundhog Day* sentaziorik ez izatea; alegia, euskararen berreskurapen-prozesuan aurrerapauso esanguratsuak eman direla idatzi ahal izatea. Hala bedi!!!¶